

*Χρυσό στεφάνι βελανιδιάς
από το ταφικό σύνολο της αγοράς των Αιγών.*

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΚΑΙ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ

22, 2008

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΚΑΙ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ
22, 2008

Γενική επιμέλεια έκδοσης
Πολυξένη Αδάμ-Βελένη
Κατερίνα Τζαναβάρη

Διορθώσεις κειμένων
Πολυξένη Αδάμ-Βελένη
Κατερίνα Τζαναβάρη
Μιχάλης Ιντζές

ISSN 1106-5311

© ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ,
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,
2011

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Παραγωγή

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ZITH
www.ziti.gr

Περιεχόμενα

ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΤΡΑΤΟΥΛΗ, ΤΑΣΟΣ ΜΠΕΚΙΑΡΗΣ

Αυγή Καστοριάς: στοιχεία της βιογραφίας του νεολιθικού οικισμού

1

Avgi Kastorias: tracing the biography of the Neolithic settlement

GEORGIA STRATOULI, TASSOS BEKIARIS

ΕΛΙΝΑ ΑΙΔΟΝΑ

Αρχαιομαγνητική μελέτη καμένων δομών από τον νεολιθικό οικισμό Αυγής Καστοριάς

11

Archaeomagnetic study of burned structures from the Neolithic settlement at Avgi Kastorias

ELINA AIDONA

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΑΥΡΙΔΟΠΟΥΛΟΣ

Δισπηλιό 2008: νότιος τομέας

17

Dispilio 2008: south section

YIANNIS STAVRIDOPOULOS

ΕΛΕΝΗ ΣΑΜΑΡΤΖΙΔΟΥ

Η παλαιοπαθολογία των ζώων στο νεολιθικό Δισπηλιό

25

Animal Palaeopathology in Neolithic Dispilio

ELENI SAMARTZIDOU

ΜΑΡΙΑ ΤΣΙΑΠΑΛΗ

Ανασκαφική έρευνα στους νομούς Γρεβενών και Κοζάνης

31

Excavations in the Prefectures of Grevena and Kozani

MARIA TSIAPALI

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΡΑΜΗΤΡΟΥ-ΜΕΝΤΕΣΙΔΗ

Εορδαία 2008: Η έρευνα στη Σπηλιά και τη Μαυροπηγή

39

Eordaia 2008: archeological research in Spilia and Mavropigi

GEORGIA KARAMITROU-MENTESEIDI

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΡΑΘΑΝΟΥ, ΣΟΥΛΤΑΝΑ-ΜΑΡΙΑ ΒΑΛΑΜΩΤΗ

Η αρχαιοβοτανική έρευνα στη νεολιθική θέση Κρεμαστή Κοιλάδας

57

Archaeobotanical research in the Neolithic site of Kremasti Koiladas

AGGELIKI KARATHANOU, SOULTANA-MARIA VALAMOTI

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΕΤΚΟΣ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΑΛΤΑΠΑΝΙΔΟΥ-ΠΥΡΟΒΕΤΣΗ <i>Ανάδειξη κάστρου Σερβίων</i>	71
<i>The embellishment of the Servia Castle</i> ANTONIOS PETKOS, VASILIKI KALTAPANIDOU-PYROVETSI	
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ <i>Έδεσσα 2008. Τα νέα τμήματα της οχύρωσης στην Πλατεία Βαροσίου</i>	79
<i>Edessa 2008. The new parts of the fortification at Varosi square</i> ANASTASIA CHRYSOSTOMOU	
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ <i>Ανασκαφικά και αναστηλωτικά Γιαννιτσών</i>	89
<i>On excavations and restorations at Yannitsa</i> GIORGOS SKIADARESIS	
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΑΝΔΡΟΥΔΗΣ <i>Ο «τουρμπές του Αχμέτ Μπέη Εβρενόσογλου» στα Γιαννιτσά</i>	97
<i>The so-called “türbe (tomb) of Ahmed Beğ Evrenosoğlu” at Giannitsa</i> PASCHALIS ANDROUDIS	
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΦΑΛΕΛΑΚΗΣ, ΑΡΓΥΡΩ ΣΤΕΦΑΝΑΚΗ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ, ΑΙΜΙΛΙΑ ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ, ΧΡΗΣΤΟΣ ΙΓΝΑΤΑΚΗΣ <i>Μελέτη αποκατάστασης και δομοστατική ανάλυση του οθωμανικού λουτρού του «Σείχη Ιλάχη» στα Γιαννιτσά</i>	105
<i>Structural analysis and proposal for the restoration of the ottoman bath of “Sheikh Ilache” at Yannitsa</i> KYRIAKOS FALELAKIS, ARGYRO STEFANAKI, GIORGOS SKIADARESIS, AIMILIA STEFANIDOU, CHRISTOS IGNATAKIS	
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΝΘΙΜΟΥ, ΕΥΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ <i>Η ανασκαφή στον προϊστορικό οικισμό του Αρχοντικού Γιαννιτσών κατά την περίοδο 2008</i>	113
<i>Excavation at the Neolithic settlement at Archontico Yiannitson during 2008</i> AIKATERINI PAPANTHIMOU, EVI PAPADOPOULOU	
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, ΠΑΥΛΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ <i>Σωστική ανασκαφή στο δυτικό νεκροταφείο του αρχαίου οικισμού στο Αρχοντικό Πέλλας κατά το 2008</i>	119
<i>Rescue excavation in the west cemetery of the ancient settlement at Archontiko Pellas</i> ANASTASIA CHRYSOSTOMOU, PAVLOS CHRYSOSTOMOU	
ΠΑΥΛΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ <i>Πέλλης βασίλειον</i>	129
<i>The Palace of Pella (Pella’s Vassileion)</i> PAVLOS CHRYSOSTOMOU	

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΚΑΜΑΤΗΣ	
<i>Αρχαιολογική δραστηριότητα στην Πέλλα το 2008. Γενικά συμπεράσματα</i>	141
<i>Archaeological activity at Pella during 2008: general conclusions</i>	
ΙΟΑΝΝΙΣ ΑΚΑΜΑΤΙΣ	
ΜΑΡΙΑ ΛΙΛΙΜΠΑΚΗ-ΑΚΑΜΑΤΗ, ΝΙΚΟΣ ΑΚΑΜΑΤΗΣ	
<i>Ένα νέο εργαστήριο κεραμικής στην Πέλλα</i>	147
<i>A new pottery workshop in Pella</i>	
ΜΑΡΙΑ ΛΙΛΙΜΒΑΚΙ-ΑΚΑΜΑΤΙ, ΝΙΚΟΣ ΑΚΑΜΑΤΙΣ	
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΥΡΕΜΠΑΝΑΣ	
<i>Αναλύσεις μετάλλου των ευρημάτων από το αρχαίο νομισματοκοπείο της Πέλλας</i>	155
<i>Metal analysis of finds from the ancient mint of Pella</i>	
THEODOROS KOUREBANAS	
ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΠΟΥΛΑΚΑΚΗΣ	
<i>Αρχαίο θέατρο Μιέζας: η ανασκαφική έρευνα των ετών 2007 και 2008</i>	159
<i>Ancient theater of Mieza. Excavation project in 2007 and 2008</i>	
ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΠΟΥΛΑΚΑΚΙΣ	
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΑΙΚΟΣ	
<i>Σωστικά Βέροιας 2008</i>	169
<i>Rescue excavations in Veroia during 2008</i>	
ΙΟΑΝΝΙΣ ΓΡΑΙΚΟΣ	
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΠΑΛΙΑΔΕΛΗ, ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΚΥΡΙΑΚΟΥ, ΕΛΕΝΗ ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΤΟΥΡΤΑΣ	
<i>Παλαιές υποχρεώσεις και νέα ευρήματα στις Αιγές</i>	177
<i>Old engagements and new finds at Aegae</i>	
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΠΑΛΙΑΔΕΛΗ, ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ, ΣΕΒΑΣΤΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΚΥΡΙΑΚΟΥ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΤΟΥΡΤΑΣ	
<i>Μικροανασκαφή σ' ένα αναπάντεχο εύρημα από την αγορά των Αιγών: η διεπιστημονική προσέγγιση</i>	183
<i>Microexcavation of an unexpected find from the agora of Aegae: the interdisciplinary approach</i>	
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΠΑΛΙΑΔΕΛΗ, ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΝΙΑΤΗΣ, ΣΕΒΑΣΤΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΚΥΡΙΑΚΟΥ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΤΟΥΡΤΑΣ	
ΜΑΡΙΑ ΛΙΛΙΜΠΑΚΗ-ΑΚΑΜΑΤΗ	
<i>Το αρχαιολογικό έργο στην περιοχή αρμοδιότητας της ΙΖ' ΕΠΚΑ</i>	191
<i>Archaeological work at the area of administration of the 17th Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities</i>	
ΜΑΡΙΑ ΛΙΛΙΜΠΑΚΙ-ΑΚΑΜΑΤΙ	

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΕΤΚΟΣ

Εκτέλεση εργασιών από την 11η ΕΒΑ σε μουσεία, μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους στους νομούς Ημαθίας, Πέλλας, Κοζάνης, Γρεβενών, Φλώρινας και Καστοριάς

201

11th Ephorate of Byzantine Antiquities: works in museums, monuments, and archaeological sites in the Prefectures of Emathia, Pella, Kozani, Grevena, Florina and Kastoria

ANTONIOS PETKOS

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΓΙΜΑΤΖΙΔΗΣ, REINHARD JUNG

Νέα στοιχεία για την εποχή χαλκού και σιδήρου από την Πιερία: Κάστρο Νεοκαισάρειας και Μοσχοχώρι

211

New evidence on the Bronze and Iron Age from Pieria: the Castle of Neokaisareia and Moschohori

STEFANOS GIMATZIDIS, REINHARD JUNG

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΕΛΕΝΗΣ, ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Το κάστρο Βοηνάς και το υπόμνημα της ίδρυσής του

219

The Voenas castle and its founding memorandum

GEORGIOS VELENIS, EVANGELOS PAPATHANASSIOU

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΠΕΣΙΟΣ, ΦΩΤΕΙΝΗ ΑΔΑΚΤΥΛΟΥ

Τάφρος της τελικής νεολιθικής στον Κάτω Αγιάννη Πιερίας

235

A ditch of the Final Neolithic era at Kato Ayiannis in Pieria

MATHAIOS BESIOS, PHOTEINI ADAKTYLOU

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΠΕΣΙΟΣ, ΑΘΗΝΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΝΟΥΛΑΣ

Ανασκαφή Μεθώνης

241

Excavation at Methoni

MATTHAIOS BESIOS

ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΠΙΚΟΥΛΑΣ

Διασχίζοντας τον Όλυμπο: Οδικό δίκτυο και άμυνα στην Περραιβία (2008-2010). Η έρευνα του 2008

249

Crossing Olympus: passages and defence in Perrhaibia (2008)

YIANIS A. PIKOULAS

ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΑΔΑΜ-ΒΕΛΕΝΗ, ΕΣΘΗΡ ΣΟΛΟΜΩΝ

Από την ανασκαφή στην έκθεση: μουσειολογικές παράμετροι της περιοδικής έκθεσης «Τα Καλίνδοια, μία αρχαία πόλη στη Μακεδονία»

255

From the excavation to the exhibition: museological parameters of the temporary exhibition "Kalindoia, an ancient city in Macedonia"

POLYXENI ADAM-VELENI, ESTHER SOLOMON

ΛΙΛΛΙΑΝ ΑΧΕΙΛΑΡΑ

METPO Θεσσαλονίκης 2008. Το αρχαιολογικό έργο της ΙΣΤ' ΕΠΚΑ

265

Thessaloniki METPO 2008. The archaeological work of the 16th Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities.

LILLIAN ACHEILARA

ΕΥΤΕΡΠΗ ΜΑΡΚΗ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΧΑΤΖΗΓΩΑΝΝΙΔΗΣ Θεσσαλονίκη, ανασκαφή οικοπέδου οδού Φράγκων 28	273
<i>Thessaloniki, plot of Frangon str. 28</i>	
EUTERPI MARKI, ALEXANDROS HATZIGIOANNIDIS	
ΜΑΡΙΑ ΤΣΙΜΠΙΔΟΥ-ΑΥΛΩΝΙΤΗ, ΗΡΩ ΛΥΚΙΔΟΥ Θεσσαλονίκης ίχνη. Η περίπτωση της «Στοάς Hirsch»	281
<i>Traces of ancient Thessaloniki. The case of "Stoa Hirsch"</i>	
MARIA TSIMBIDOU-AVLONITOU, IRO LYKIDOU	
ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΣΙΑΞΑΜΠΑΝΗ-ΣΤΕΦΑΝΟΥ Συντήρηση, διαμόρφωση, ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου της οδού Ιαωνίδου, στη Θεσσαλονίκη	289
<i>Conservation, arrangement, evaluation of the archaeological site at Iasonidou Street in Thessaloniki</i>	
CHARIKLEIA SIAKABANI-STEFANOU	
ΕΥΤΕΡΠΗ ΜΑΡΚΗ, ΣΤΕΛΛΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΜΕΤΡΟ Θεσσαλονίκης 2008. Το έργο της 9ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων	297
<i>Thessaloniki METRO 2008. The archaeological work of the 9th Ephorate of Byzantine Antiquities</i>	
EUTERPI MARKI, STELLA VASILEIADOU	
ΑΝΝΑ ΖΟΜΠΟΥ-ΑΣΗΜΗ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΡΑΠΤΗΣ Αχειροποίητος Θεσσαλονίκης: στερέωση και αποκατάσταση της παλαιοχριστιανικής βασιλικής	307
<i>Acheiropoietos, Thessaloniki: consolidation and restoration of the Early Christian basilica</i>	
ANNA ZOMBOU-ASIMI, KONSTANTINOS RAPTIS	
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΡΑΠΤΗΣ, ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΟΜΗΡΟΥ, ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΞΑΝΘΟΣ Hamza Bey Τζαμί (Αλκαζάρ) Θεσσαλονίκης: προστασία και ανάδειξη του πρώιμου οθωμανικού μνημείου (2008)	315
<i>Hamza Bey Camii (Alkazar), Thessaloniki: protection of the early ottoman monument (2008)</i>	
KONSTANTINOS RAPTIS, THEOPHANIS OMIROU, VASSILEIOS XANTHOS	
ΣΤΕΛΙΟΣ ΑΝΔΡΕΟΥ, ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΕΥΚΛΕΙΔΟΥ Η πανεπιστημιακή ανασκαφή στη Τούμπα Θεσσαλονίκης, 2008	323
<i>The University excavation in Toumba Thessaloniki, 2008</i>	
STELIOS ANDREOU, KALLIOPI EUKLEIDOU	
ΜΙΧΑΛΗΣ ΤΙΒΕΡΙΟΣ, ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΑΚΙΔΟΥ, ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΤΣΙΑΦΑΚΗ Ανασκαφικές έρευνες στο Καραμπουρνάκι κατά το 2008: ο αρχαίος οικισμός	329
<i>Excavations at Karabournaki during 2008: the ancient settlement</i>	
MICHALIS TIVERIOS, ELENI MANAKIDOU, DESPOINA TSIAFAKI	

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΙΓΝΑΤΙΑΔΟΥ, SOPHIE DESCAMPS, ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΚΕΦΑΛΙΔΟΥ, ANAÏS BOUCHER <i>Mikra Karaburun 1917: ανακτώντας αρχαιολογικά συμφραζόμενα</i>	335
<i>Mikra Karaburun 1917: regaining the archaeological context</i> DESPOINA IGNATIADOU, SOPHIE DESCAMPS, EURYDICE KEFALIDOU, ANAÏS BOUCHER	
ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΠΑ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΑΝΤΩΝΑΡΑΣ, ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΒΛΙΩΡΑ, ΣΤΡΑΤΟΣ ΝΑΝΟΓΛΟΥ <i>Νεολιθικός οικισμός Θέρμης 2008-2009</i>	343
<i>Neolithic settlement of Thermi 2008- 2009</i> MARIA PAPPA, ANASTASIOS ANTONARAS, EVANGELIA VLIORA, STRATOS NANOGLOU	
ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΑΛΛΑΜΑΝΗ-ΣΟΥΡΗ <i>Σουρωτή: η εξέλιξη του ανασκαφικού έργου στο αρχαίο νεκροταφείο</i>	351
<i>Souroti: the progress of excavation in the ancient cemetery</i> VICTORIA ALLAMANI-SOURI	
ΜΑΝΟΛΗΣ ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ, ΕΥΤΕΡΠΗ ΜΑΡΚΗ <i>Το υδραγωγείο του Χορτιάτη</i>	361
<i>The aqueduct of Hortiatis</i> MANOLIS MANOLEDAKIS, EUTERPI MARKI	
ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΛΙΟΥΤΑΣ, ΛΑΖΑΡΟΣ ΤΟΡΚΟΣ <i>Ψηφιοποίηση αρχείου αρχαιολογικών χώρων επαρχίας Λαγκαδά</i>	369
<i>Digitization of the archive of the archaeological sites of the Lagada Province</i> ASTERIOS LIOUTAS, LAZAROS TORKOS	
ΝΙΚΟΣ ΠΑΖΑΡΑΣ, ΒΑΣΙΛΗΣ ΞΑΝΘΟΣ <i>Σωστικές και στερεωτικές εργασίες στον πύργο του Αγίου Βασιλείου στη λίμνη Κορώνεια της Θεσσαλονίκης</i>	375
<i>Rescue and stabilization works at the tower of Agios Vasileios in the lake Koroneia of Thessaloniki</i> NIKOS PAZARAS, VASILIS XANTHOS	
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΙΣΜΑΝΙΔΗΣ <i>Συγκρότημα Σεβαστείου Καλινδοίων: η εξέδρα και άλλα</i>	381
<i>The Sebasteion complex at Kalindoia: the "Exedra" and other issues</i> KONSTANTINOS SISMANIDIS	
ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΙΑΝΟΣ <i>Η θέση ανεύρεσης του κρανίου του Ανθρώπου των Πετραλώνων: αναδρομή σε δεδομένα μισού αιώνα</i>	387
<i>The discovery site of the Petralona Man's skull. Retrospection on the data of half a century</i> NIKOS POULIANOS	

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ, ΟΛΥΜΠΙΑ ΝΑΣΙΟΚΑ, ΜΙΧΑΗΛ ΒΙΟΛΑΤΖΗΣ, ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΑΜΑΝΑΤΙΔΟΥ <i>Αρχαιολογικές έρευνες στη βορειοανατολική Χαλκιδική: Παλαιόκαστρο, Ιερισσός (Άκανθος), Στρατώνι (Στρατονίκη)</i>	399
<i>Archaeological research in north east Chalcidice: Paliokastro, Ierissos (Akanthos), Stratoni (Stratonike)</i> KOSTAS PAPASTATHIS, OLYMPIA NASIOKA, MICHAEL VIOLATZIS, KATERINA AMANATIDOU	
ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΙΣΑΗΛΙΔΟΥ-ΔΕΣΠΟΤΙΔΟΥ, ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΓΕΡΜΕΝΗΣ <i>Ανασκαφική έρευνα στην αρχαία Κασσάνδρεια</i>	411
<i>Excavation in Ancient Kassandreia</i> VASILIKI MISAILIDOU-DESPOTIDOU, DIONISIS GERMENIS	
ΛΙΛΛΙΑΝ ΑΧΕΙΛΑΡΑ, ΞΕΝΟΦΩΝΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ, ΕΛΙΣΑΒΕΤ-ΜΠΙΕΤΤΙΝΑ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑ, ΣΠΥΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΤΗΣ <i>Ανάδειξη και διαμόρφωση αρχαιολογικού χώρου Ἀμμωνος Διός</i>	419
<i>The embellishment of the Ammon Zeus' sanctuary archaeological site</i> LILLIAN ACHEILARA, XENOFONTAS YIANNAKIS, ELISABETH-BETTINA TSIGARIDA, SPYROS VASILEIOU, DIMITRIS PATIS	
ΕΛΙΣΑΒΕΤ-ΜΠΙΕΤΤΙΝΑ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑ, ΣΠΥΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ <i>Στοιχεία από την ανασκαφή στο οικόπεδο Τριανταφυλλίδη στη Σίβηρη Χαλκιδικής. Η χερσόνησος της Κασσάνδρας μετά από τον Φίλιππο Β΄</i>	427
<i>Evidence from the excavation at Triantafyllides' plot in Siviri, Chalcidice: the Cassandra peninsula after Phillip II</i> ELISABETH-BETTINA TSIGARIDA, SPYROS VASILEIOU	
SARAH P. MORRIS <i>Προϊστορική Τορώνη (1986-1990): προκαταρκτικά αποτελέσματα των ανασκαφών στη θέση «Λήκυθος»</i>	435
<i>Prehistoric Torone (1986-1990): first results of excavations at the site of "Le kythos"</i> SARAH P. MORRIS	
ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ, ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΕΡΤΖΙΜΕΚΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΑΒΛΑΚΗΣ <i>Ανασκαφική έρευνα στη μονή Ζωγράφου και στοιχεία για την αναπαράσταση του παλιού περιβόλου της</i>	443
<i>Excavations at the Zografou Monastery and some evidence for the reconstruction of its old enclosure</i> PLOUTARCHOS THEOCHARIDES, NIKOLAOS MERTZIMEKIS, IOANNIS TAVLAKIS	
ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ, ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΜΑΛΑΔΑΚΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΑΒΛΑΚΗΣ <i>Ανασκαφικές έρευνες στη Μεγίστη Λαύρα: η νοτιοανατολική πτέρυγα και το βόρειο κωδωνοστάσιο</i>	453
<i>Excavations at the Great Lavra, Mt Athos: the south-eastern wing and the north belfry</i> PLOUTARCHOS THEOCHARIDES, VANGELIS MALADAKIS, IOANNIS TAVLAKIS	

ΘΩΜΗ ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΥ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Ανάδειξη αρχαιολογικού χώρου Ευρωπού: από τον σχεδιασμό στην υλοποίηση

461

Presentation of the archaeological site of Europos. From concept, to implementation.

THOMI SAVVOPOULOU - YIANNIS GIANNAKIS

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ ΒΑΛΛΑ, ΕΥΝΙΚΗ ΜΙΧΑ, ΜΑΡΙΑ ΝΑΣΙΟΥΛΑ, ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΕΞΑΡΑΣ

Μικρό Δάσος Κιλκίς: πρώτες πληροφορίες από ένα νεκροταφείο της ενδοχώρας

469

Mikro Dasos of Kilkis: first evidence about a cemetery in the inland

MAGDALENE VALLA, EVNIKI MICHA, MARIA NASIOULA, ANTONIS PEXARAS

ΑΘΗΝΑ ΤΟΚΜΑΚΙΔΟΥ, ΒΑΣΙΛΗΣ ΞΑΝΘΟΣ

Το φρούριο του Γυναϊκόκαστρου. Εργασίες 2007-2008

477

The castle at Gynaikokastro. Works of the years 2007-2008

ATHENA TOKMAKIDOU, VASILIS XANTHOS

ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΚΩΤΣΙΔΟΥ

Ανάδειξη αρχαιολογικού χώρου Παλατιανού. Αποκατάσταση κτισμάτων της αρχαίας πόλης

485

The embellishment of the archaeological site at Palatiano: reconstruction of ancient city's buildings

CHARIKLEIA KOTSIDOU

ΜΑΡΙΑ ΤΟΛΙΑ-ΧΡΙΣΤΑΚΟΥ

Ανασκαφικές και επιφανειακές έρευνες στον Νομό Σερρών κατά τη διάνοιξη του κάθετου άξονα της Εγνατίας οδού

491

Excavations and surface surveys in the Serres District

during the construction of the vertical axis of the Egnatia Odos

MARIA TOLIA - CHRISTAKOU

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ

Αρχαία Βέργη. Ανασκαφική έρευνα 2006-2008 στον αρχαίο οικισμό

499

Ancient Vergi. Excavations in the ancient settlement during 2006-2008

KATERINA PERISTERI

ΜΑΡΙΑ ΤΟΛΙΑ-ΧΡΙΣΤΑΚΟΥ, ΣΟΥΛΤΑΝΑ ΣΙΩΠΗ

Σωστική ανασκαφική έρευνα στον προϊστορικό οικισμό του Αγίου Πνεύματος νομού Σερρών

505

Salvage excavation of the prehistoric settlement at Agio Pnevma, Serres District

MARIA TOLIA-CHRISTAKOU – SOULTANA SIOPI

ΗΛΕΚΤΡΑ ΖΩΓΡΑΦΟΥ, ΜΑΡΙΑ ΚΥΡΑΝΟΥΔΗ

«Κρυονέρι» Ν. Κερδυλλίων: το ρωμαϊκό νεκροταφείο και η περίπτωση διατήρησης οργανικών ινών σε χάλκινα νομίσματα

513

“Kryoneri” of N. Kerdyllia: the Roman cemetery and the case of preservation of organic fibers on copper coins

ELEKTRA ZOGRAFU, MARIA KYRANOUDI

ΜΑΓΔΑ ΠΑΡΧΑΡΙΔΟΥ-ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

*Εκκλησιαστικό Μουσείο της Ιεράς Μητροπόλεως Δράμας:
η καταγραφή και η μελέτη των εκτιθέμενων αντικειμένων*

521

The ecclesiastical museum of Hiera Metropolis of Drama: cataloguing and studying the objects on display

MARIA PARCHARIDOU-ANAGNOSTOU

PASCAL DARQUE, ΧΑΪΔΩ ΚΟΥΚΟΥΛΗ-ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΗ, ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΑΛΑΜΙΔΟΥ, ΖΩΗ ΤΣΙΡΤΣΩΝΗ

*Νέο ερευνητικό πρόγραμμα στον προϊστορικό οικισμό του Ντικιλί Τας:
οι γενικοί στόχοι και η πρώτη ανασκαφική περίοδος (2008)*

529

*A new research program for the prehistoric settlement at Dikili Tas:
general aims and the first period of excavation (2008)*

PASCAL DARQUE, CHAÏDO KOUKOULI-CHRYSANTHAKI, DIMITRA MALAMIDOU, ZOE TSIRTSONI

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΛΕΟΝΤΑΡΗΣ, ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΛΥΜΑΚΗΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΧΛΑΚΗΣ, ΜΑΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΔΕΔΟΣ
Ρυθμιστικό σχέδιο αρχαίου Φάγρητα και αποκατάσταση-ανάδειξη του Μακεδονικού τάφου

537

Master plan of ancient Phagres and the reconstruction-embellishment of the Macedonian tomb

LEONIDAS LEONTARIS, STAVROS PLYMAKIS, KONSTANTINOS CHACHLAKIS,
MARIA NIKOLAÏDOU, GIORGOS KARADEDOS

ΣΑΠΦΩ ΤΑΝΟΥ, ΜΙΧΑΛΗΣ ΛΥΧΟΥΝΑΣ

Βασιλική κάτωθεν του Χαλήλ Μπεή τζαμιού

547

A basilica under the “Chalel Bey mosque”

SAPPHO TANOU, MICHALIS LYCHOUNAS

ΙΩΑΝΝΗΣ ΗΛΙΑΔΗΣ

Το μεσαιωνικό υδραγωγείο Καβάλας: νυχτερινός φωτισμός

555

The medieval aqueduct of Kavala: night lighting

YIANNIS ILIADIS

TONY KOZELJ, MANUELA WURCH-KOZELJ

Τυχαία ευρήματα από τη Θάσο

563

Random finds from Thasos

TONY KOZELJ, MANUELA WURCH-KOZELJ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΚΑΛΛΙΝΤΖΗ, ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΣΟΛΑΚΗΣ, ΚΥΡΙΑΚΗ ΧΑΤΖΗΠΡΟΚΟΠΙΟΥ, ΜΑΡΙΑ ΧΡΥΣΑΦΗ

*«Γιατί να πάμε στον αρχαιολογικό χώρο Αβδήρων;». Τέσσερις απαντήσεις στο ερώτημα
του υποψήφιου επισκέπτη*

573

“Why visit the archaeological site of Abdera?”. Four answers to the question of the future visitor

KONSTANTINA KALLINTZI, STEFANOS TSOLAKIS, KYRIAKI CHATZIPROKOPIOU, MARIA CHRYSAFI

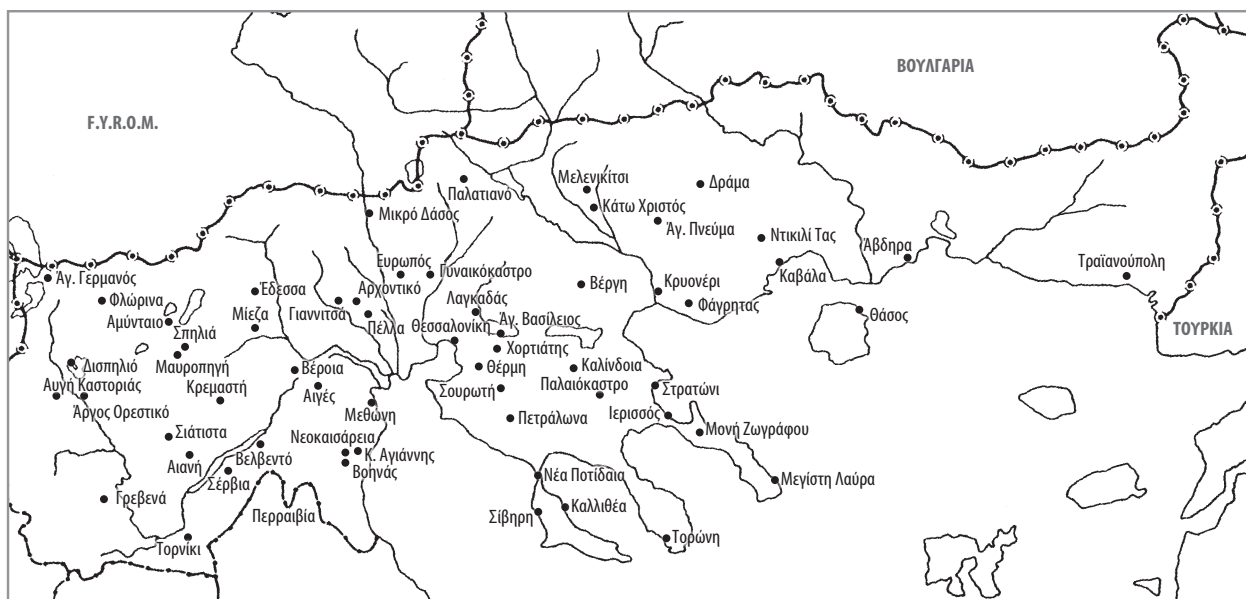
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΦΑΤΖΗΣ, ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΔΕΔΟΣ

Η Χάνα στην αρχαία Τραιανούπολη. Πρόταση αποκατάστασης

581

The building of Chana in ancient Trajanopolis: a proposal for reconstruction

IOANNIS KALAFATZIS, DESPOINA MAKROPOULOU, GIORGOS KARADEDOS

Χάρτης των περιοχών της Μακεδονίας και της Θράκης που αναφέρονται στο ΑΕΜΘ 22, 2008.

Αυγή Καστοριάς: στοιχεία της βιογραφίας του νεολιθικού οικισμού

Γεωργία Στρατούλη, Τάσος Μπεκιάρης

Εισαγωγή

Η νεολιθική ζωή στα Βαλκάνια συνδέεται στενά με τον «οίκο» και το «νοικοκυριό». Το σπίτι (house), σύμφωνα με τον Hodder (1990), αντιπροσωπεύει τη μακροβιότερη υλική έκφραση της νεολιθικής ζωής στα Βαλκάνια και έχει θεμελιώδη ρόλο στη συγκρότηση των κοινωνικών δομών και δράσεων. Ο «οίκος» και το «νοικοκυριό» αποτελούν τα βασικότερα πεδία ανάλυσης και ερμηνείας του νεολιθικού υλικού πολιτισμού, κυρίως σε ό,τι αφορά στην οργάνωση του δομημένου χώρου και την αρχιτεκτονική (π.χ. Efstratiou 2007, Halstead 1999, Kotsakis 1999, Nanoglou 2001, Souvatzi 2008α, 2008β, Χουρμουζιάδης 1979). Μεταξύ των διαφορετικών προσεγγίσεων, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ιδέα του «ζωντανού σπιτιού» (living house σε Bailey 1990, Bailey 2000). Κεντρικός άξονας αυτής της προσέγγισης είναι η πραγμάτευση των σπιτιών ως ενεργές υλικές οντότητες των νεολιθικών χωριών με θεμελιώδη ρόλο στη συγκρότηση και τη διατήρηση της κοινωνικής πραγματικότητας, τον προσδιορισμό και την εκδήλωση των κοινωνικών ταυτοτήτων. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο το σπίτι γίνεται αντιληπτό όχι απλά ως το κέλυφος ή ο σκηνικός χώρος για τη στέγαση και τη φιλοξενία δραστηριοτήτων και συμπεριφορών, αλλά ως ένας ζωντανός οργανισμός με συγκεκριμένη «βιογραφία» και «γενεαλογία», που σχετίζονται άμεσα με τον «κύκλο ζωής» του ευρύτερου οικιστικού συνόλου.

Στο παρόν άρθρο εξετάζονται οι διακριτές κτηριακές δομές των δύο κύριων οικιστικών φάσεων του νεολιθικού οικισμού Αυγής Καστοριάς¹, που έχουν αποκαλυφθεί στην αποκαλούμενη «περιοχή 2», στο δυτικό τμήμα των ανασκαφών της θέσης. Παρουσιάζονται τα ίδια τα κτίσματα, κατά κύριο λόγο στοιχεία για τις τεχνικές και τα υλικά δόμησής τους, τα περιεχόμενά τους,

τη λειτουργία και τον χαρακτήρα τους, και συζητούνται οι μεταβολές στη χρήση της «περιοχής 2» στη διάρκεια της ζωής του οικισμού.

Η θέση

Ο νεολιθικός οικισμός Αυγής (υψόμετρο 740 μ.) βρίσκεται σε λοφώδη περιοχή στο κεντροδυτικό τμήμα του νομού Καστοριάς, στη δυτική Μακεδονία, συγκεκριμένα 7 χλμ. δυτικά από την πόλη του Άργους Ορεστικού, περίπου 10 χλμ. νοτιοδυτικά από τη Λίμνη Ορεστίδα και μόνο 500 μ. βόρεια από την πλατεία του ομώνυμου αγροτικού χωριού.

Η θέση αναπτύσσεται σε χαμηλό αναβαθμό ήπιων κλίσεων, ο οποίος –όπως και το ευρύτερο τοπίο– παρουσιάζεται εξαιρετικά διαβρωμένος από την επενέργεια φυσικών διεργασιών και ανθρωπογενών αιτίων (βλ. Κραχτοπούλου 2008).

Η προϊστορική εγκατάσταση της Αυγής, η οποία περιβαλλόταν από ένα σύστημα τάφρων και εκτεινόταν σε επιφάνεια 50-60 στρεμμάτων (Στρατούλη 2005, Τσόκας κ.ά. 2005), αποτελεί έναν «επίπεδο-εκτεταμένο» νεολιθικό οικισμό (για τον όρο, βλ. Kotsakis 1999). Ο οικιστικός αυτός τύπος, ο οποίος είναι αρκετά συνηθισμένος στη βαλκανική νεολιθική (Bailey 2000), αναγνωρίζεται με μεγάλη συχνότητα και στην περιοχή της Μακεδονίας (βλ. ενδεικτικά Ανδρέου, Κωτσάκης 1987, Andreou et al. 1996, Kotsakis 1999).

Οι ανασκαφές στη θέση (Εικ. 1), που άρχισαν το 2002 και από το 2005 εξελίχτηκαν σε ένα διεπιστημονικό ερευνητικό πρόγραμμα, εκτείνονται μέχρι σήμερα σε επιφάνεια 2.000 μ² (Στρατούλη 2004, 2005, 2007). Ραδιοχρονολογήσεις (cal BC) και στρωματογραφικές παρατηρήσεις, σε συνδυασμό με τη μελέτη της κεραμικής (Χίτσιου 2010), υποδεικνύουν τη μακροβιότητα του νεολιθικού οικισμού Αυγής στη διάρκεια της μέσης νεολιθικής (περ. 5700/5650-5300/5100), της νεότερης νεολιθικής Ι (περ.

1. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το Ερευνητικό Πρόγραμμα του νεολιθικού οικισμού Αυγής, βλ. την ιστοσελίδα των ανασκαφών στη διεύθυνση: <http://www.neolithicaavgι.gr>.

Εικ. Ι. Ο ανατολικός, κεντρικός και δυτικός τομέας των ανασκαφών Αυγής.

5300/5100-4800/4700) και της νεότερης νεολιθικής ΙΙ (περ. 4800/4700-4500/4300, ίσως και αργότερα).

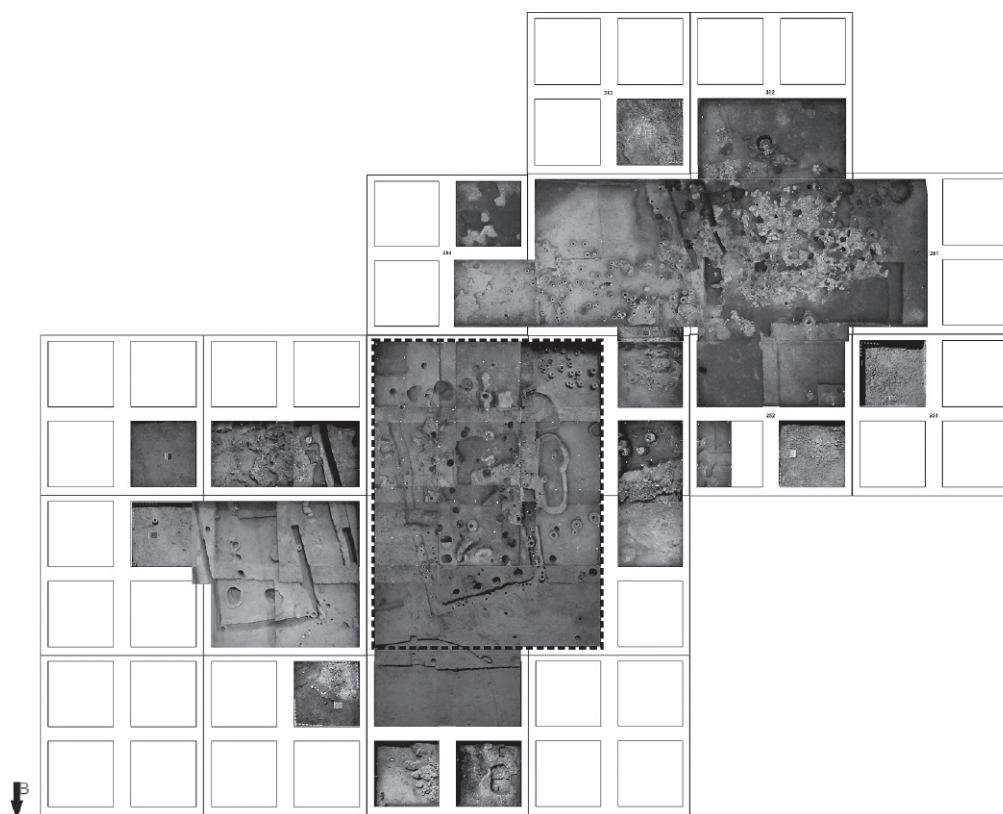
Οι οικιστικές φάσεις

Στη μακροστρωματογραφία της θέσης αναγνωρίζονται δύο διακριτές οικιστικές φάσεις (με αρκετές υποφάσεις): η κατώτερη οικιστική φάση, η οποία επονομάζεται ΑΥΓΗ Ι και χρονολογείται κατά κύριο λόγο στο δεύτερο μισό της 6^{ης} χιλιετίας (τελική μέση νεολιθική και πρώιμη νεότερη νεολιθική Ι), και η ανώτερη οικιστική φάση, η οποία αποκαλείται ΑΥΓΗ ΙΙ και εντάσσεται στην 5^η χιλιετία (κυρίως νεότερη νεολιθική ΙΙ).

Η ΑΥΓΗ Ι χαρακτηρίζεται από εκτεταμένα και συμπαγή στρώματα καταστροφής, τα οποία αντιπροσωπεύουν πεσμένες ανωδομές νεολιθικών κτηρίων και κατασκευών, που καταστράφηκαν από ισχυρή φωτιά και έχουν καταρρεύσει *in situ* (Εικ. 3, 4, 7). Οι πεσμένες ανωδομές αποτελούνται από πολύ πυκνές συγκεντρώσεις ισχυρά καμένων και κεραμοποιημένων πηλών εξαιρετικής ποικιλομορφίας και πολλών διαφορετικών τύπων. Τουλάχιστον επτά (7) κτίσματα αποδίδονται με ασφάλεια στη φάση αυτή, τα οποία, όπως μαρτυρούν τα άφθονα αρνητικά αποτυπώματα ξύλινων στοιχείων στις πηλόμαζες της ανωδομής τους, ήταν κατασκευασμένα με ξύλο και άργιλο, συμπεριλαμβανομένων και χαρακτηριστικών τμημάτων «wattle-and-daub». Η κάτοψη των κτηρίων αναγνωρίζεται κυρίως από την παρουσία –κάτω από το στρώμα της πεσμένης ανωδομής τους– μιας λεπτής μαύρης στρώσης, πάχους μόλις 1,00-2,00 εκ., η οποία, όπως επιβεβαίωσαν και μικρομορφολογικές αναλύσεις για το κτήριο 5 (Κυριλλίδου

2010), αποτελεί το καμένο δάπεδό τους. Πρόκειται για μάλλον ορθογώνια οικοδομήματα, ανεξάρτητα στον χώρο και σε αραιή διάταξη, με εμβαδόν 50-70 μ² και προσανατολισμό στον άξονα Ανατολής-Δύσης. Μερικά από αυτά δεν αποκλείεται να ήταν διώροφα. Τα περισσότερα από τα αποκαλυφθέντα κτήρια της ΑΥΓΗΣ Ι εδράζονται απευθείας στον φυσικό ορίζοντα της θέσης, ο οποίος βάσει των μικρομορφολογικών αναλύσεων (Σ. Κυριλλίδου, προσωπική επικοινωνία) αφενός ενσωματώνει και προγενέστερες χρήσεις στον χώρο (πριν τη φάση της ΑΥΓΗΣ Ι) και αφετέρου είχε αναδιαμορφωθεί και ανα-επεξεργαστεί, αποτελώντας τον ορίζοντα εγκατοίκησης της ΑΥΓΗΣ Ι. Μεταξύ των κτηρίων απαντούν μεγάλοι ανοιχτοί χώροι (Εικ. 15), στους οποίους αναγνωρίζονται κατάλοιπα θερμικών κατασκευών (εστίες και φούρνοι) και εργαλειακός εξοπλισμός (π.χ. λίθινα εργαλεία), κατάλληλος για την προετοιμασία της τροφής, την κατασκευή και τη μεταποίηση διαφόρων αντικειμένων. Αξίζει να σημειωθεί ότι θερμικές κατασκευές απαντούν και στο εσωτερικό των κτηρίων.

Η ανώτερη οικιστική φάση, η ΑΥΓΗ ΙΙ, έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από τη διάβρωση και την άροση (σύγκρ. Κραχτοπούλου 2008), με αποτέλεσμα να μην έχουν διασωθεί ούτε η ανωδομή των αρχιτεκτονημάτων, αλλά ούτε και οι επιφάνειες χρήσης κλειστών και ανοιχτών χώρων. Διατηρούνται, ωστόσο, μεταξύ άλλων δομικών καταλοίπων, ευδιάκριτα στοιχεία από την έδραση ευρύχωρων κτηρίων, ίσως και άλλων κατασκευών, σε τάφρους (αύλακες ή θύλακες) θεμελίωσης (Εικ. 5, 10). Τα αρχιτεκτονικά αυτά στοιχεία χαρακτηρίζουν σύμφωνα με τα στρωματογραφικά δεδομένα μια μακροχρόνια περίο-

Εικ. 2. Φωτογραφική κάτοψη του δυτικού τομέα των ανασκαφών Αυγής. Με διαγράμμιση σημειώνεται η «περιοχή 2».

Εικ. 3. Τα κατάλοιπα του «κτηρίου 5» της κατώτερης οικιστικής φάσης (ΑΥΓΗ Ι) στον δυτικό τομέα των ανασκαφών Αυγής.

δο οικιστικής δραστηριότητας με διακριτές υποφάσεις, η οποία αποδίδεται σε ώριμη φάση, όχι όμως την τελική, της ΑΥΓΗΣ II. Οι τάφροι θεμελίωσης, των οποίων το αρχικό βάθος ήταν μεγαλύτερο από 60,00 εκ., είχαν διανοιχτεί μέσα στις υποκείμενες πολιτισμικές επιχώσεις και μερικώς στο αργιλικό υπόβαθρο της θέσης. Η διατομή τους είναι σχήματος περίπου U: παρουσιάζουν ελαφρά κεκλιμένες παρειές, που αποκλίνουν προς τα υψηλότερα σημεία τους και συγκλίνουν προς την κοίτη τους. Τα ορύγματα

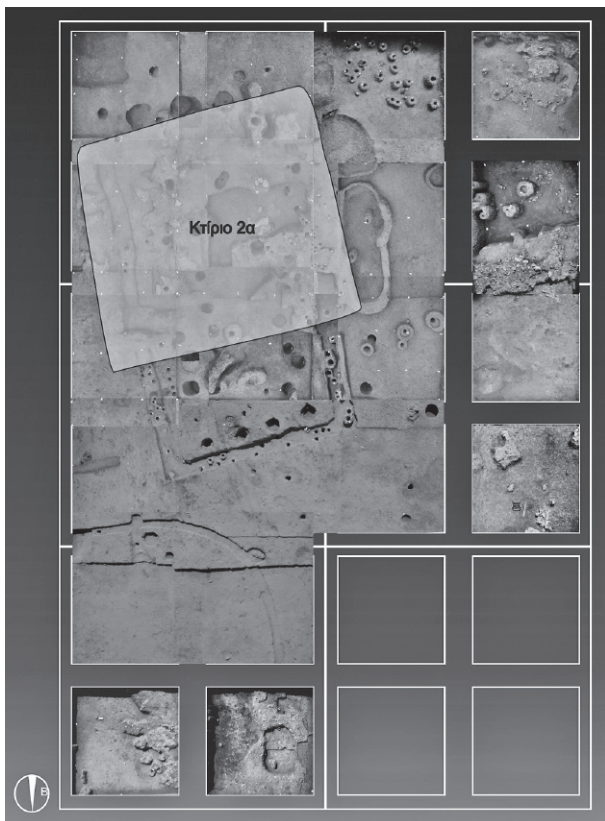
των τάφρων γεμίζονταν πιθανώς με μείγμα αργιλικών υλικών, στο οποίο στερεώνονταν ή εδράζονταν δομικά στοιχεία των αρχιτεκτονικών κατασκευών (π.χ. πάσσαλοι της τοιχοποιίας κτηρίων), τα οποία με αυτό τον τρόπο φαίνεται ότι προστατεύονταν καλύτερα από την υγρασία. Κτίσματα με θεμελίωση σε τάφρους έχουν αναγνωριστεί στο μεγαλύτερο τμήμα της θέσης. Στο δυτικό τμήμα των ανασκαφών, στο οποίο οι τάφροι θεμελίωσης σώζονται ικανοποιητικά, έχουν εντοπιστεί πέντε (5) τέτοια κτήρια,

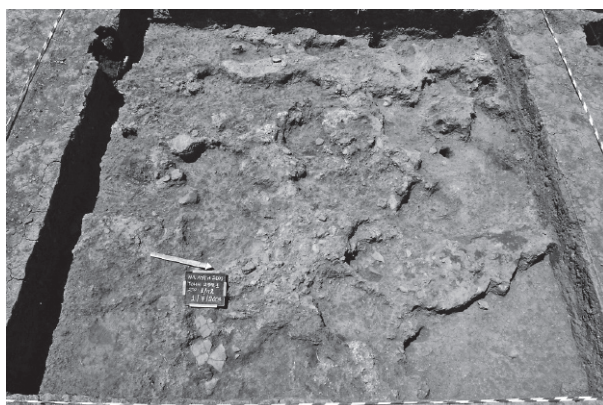
Εικ. 4. Επάλληλα κατάλοιπα κτηρίων της κατώτερης οικιστικής φάσης (ΑΥΓΗ I) στην «Περιοχή I» του ανατολικού τομέα των ανασκαφών Αυγής.

Εικ. 5. Οι τάφροι θεμελίωσης του «κτηρίου 6» της ανώτερης οικιστικής φάσης (ΑΥΓΗ II).

Εικ. 6. Φωτογραφική κάτοψη της «Περιοχής 2» στον δυτικό τομέα των ανασκαφών Αυγής. Με σκίαση σημειώνεται η πιθανολογούμενη έκταση του «κτηρίου 2α».

Εικ. 7. Κατάλοιπα από την ανωδομή του «κτηρίου 2α».

Εικ. 8. Κατάλοιπα από την ανωδομή του «κτηρίου 2α».

ανεξάρτητα στον χώρο και με εμβαδόν από 70 μέχρι 85 μ². Το ένα –και στρωματογραφικά νεότερο– από αυτά τα κτήρια είναι ελλειψοειδές, ενώ τα άλλα τέσσερα ορθογώνια με ΒΔ-ΝΑ κατεύθυνση (Εικ. 14). Στους χώρους μεταξύ των κτηρίων έχουν αποκαλυφθεί τάφροι όμοιου προσανατολισμού με τα κτίσματα, οι οποίοι ενδέχεται να οριοθετούσαν επιμέρους περιοχές μέσα στον οικισμό (βλ. Στρατούλη 2005). Στη φάση ΑΥΓΗ ΙΙ ανήκουν και πολλοί λάκκοι που χρησίμευαν για την απόρριψη και τη δομημένη εναπόθεση υλικών, καθώς και για την απόληψη αργίλου ή την επεξεργασία και αποθήκευση αργιλικών πρώτων υλών από το έδαφος του ίδιου του νεολιθικού οικισμού, αλλά και της ευρύτερης περιοχής του.

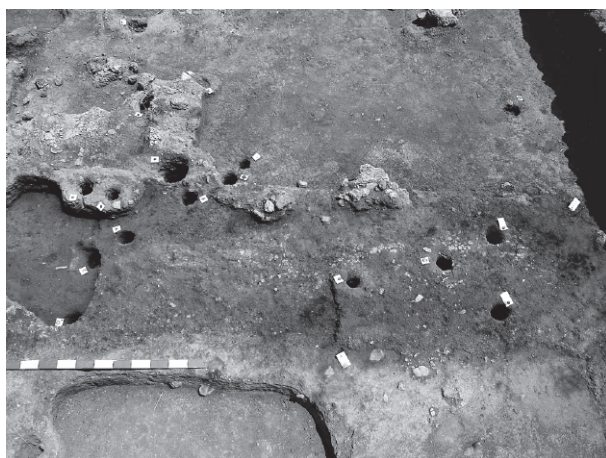
Η βιογραφία κτηρίων της «Περιοχής 2»

Η «περιοχή 2» (Εικ. 2) βρίσκεται στο δυτικό τμήμα της θέσης, στον αποκαλούμενο «δυτικό τομέα» των ανασκαφών (Στρατούλη 2005, 2007). Η διερεύνησή της ξεκίνησε το 2003 και συνεχίστηκε μέχρι και το 2007. Χαρακτηριστικό στοιχείο της είναι η παρουσία δύο διακριτών οικοδομημάτων, που το ένα εντάσσεται στην κατώτερη και το άλλο στην ανώτερη οικιστική φάση της νεολιθικής Αυγής.

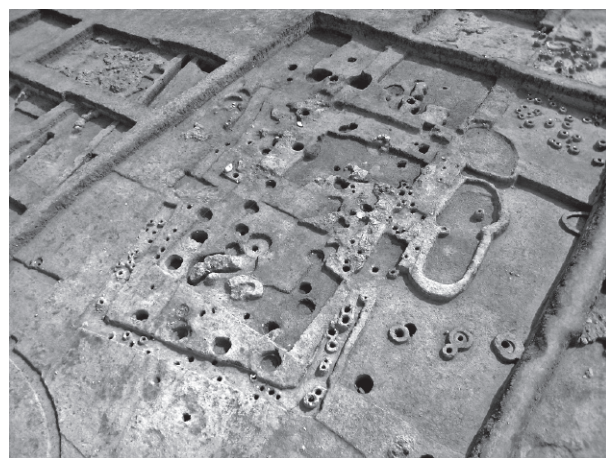
Το οικοδόμημα της παλαιότερης οικιστικής φάσης, που συμβατικά αποκαλείται «κτήριο 2α» (Εικ. 6), χρονολογείται –από τον συνδυασμό στρωματογραφικών δεδομένων και ραδιοχρονολογήσεων– σε πρώιμη περίοδο της φάσης ΑΥΓΗ Ι (ώριμη ή τελική μέση νεολιθική). Το κτήριο αυτό χαρακτηριζόταν από μια εκτεταμένη, αλλά σαφώς οριοθετημένη στον χώρο, συγκέντρωση καμένων πηλών, που αποτελούσαν τα διασπασμένα (λόγω καύσης) στοιχεία από την κατάρρευση της ανωδομής του (house rubble ή building collapse) (Εικ. 7, 8). Οι καμένοι αυτοί πηλοί –εξαιτίας μεταγενέστερων διαταραχών, κυρίως λόγω της διάνοιξης λάκκων κατά τη νεότερη νεολιθική ΙΙ– δεν παρουσίαζαν

τη συμπαγή εικόνα άλλων καμένων και γκρεμισμένων κτηρίων της ΑΥΓΗΣ Ι. Πάντως, τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα (συμπεριλαμβανομένων τμημάτων του δαπέδου) που έχουν διασωθεί παραπέμπουν σε ένα μάλλον ορθογώνιο κτήριο με εμβαδόν που εκτιμάται στα 65-70 μ², και πιθανό προσανατολισμό στον άξονα Ανατολής-Δύσης (Εικ. 6), τον οποίο ακολουθούν και άλλα κτίσματα της ΑΥΓΗΣ Ι (π.χ. το κτήριο 5) (Εικ. 3). Από παρατηρήσεις στο οικοδομικό υλικό του κτηρίου συμπεραίνουμε πως στην τοιχοδομία του είχε χρησιμοποιηθεί τεχνική τύπου wattle-and-daub, καθώς όλοι σχεδόν οι πηλοί που συλλέχτηκαν διατηρούν αρνητικά αποτυπώματα από ξύλινα στοιχεία.

Η ανωδομή του κτηρίου είχε καταρρεύσει επάνω στο δάπεδό του, σφραγίζοντάς το. Κάτω από τον ορίζοντα των πεσμένων οικοδομικών αποκαλύφθηκε μια εκτεταμένη και λεπτή στρώση μαύρης επίχωσης (πάχος 0,50-1,00 εκ.), η οποία περιλαμβάνει και κατάλοιπα από τη χρήση του χώρου. Το καμένο δάπεδο του κτηρίου, που ήταν επιμελώς κατασκευασμένο, πιθανότατα από επεξεργασμένη άργιλο, διασώζεται αποσπασματικά (Εικ. 9). Τα κινητά ευρήματα που απέδωσε το κτήριο ήταν λίγα. Σε αυτά συγκαταλέγονται ένα αποθηκευτικό αγγείο και ένα μικρό τριβείο, και τα δύο από το κέντρο περίπου του κτίσματος. Αντίθετα, η επίχωση του δαπέδου του κτηρίου ήταν πλούσια σε αρχαιοβοτανικό υλικό, το οποίο περιλάμβανε κυρίως συγκεντρώσεις δύο αγροτικών προϊόντων, δίκοκο σιτάρι, και μάλιστα ολόκληρους και θρυμματισμένους σπόρους, και λαθούρι (Μαργαρίτη 2007). Οι ικανές ποσότητές τους δηλώνουν ότι –μετά από την κατάλληλη επεξεργασία τους (π.χ. καβούρδισμα και κοσκίνισμα του σιταριού για την απομάκρυνση των λεπύρων)– ήταν αποθηκευμένα στο κτήριο ως καθαρά προϊόντα, έτοιμα για μαγείρεμα και κατανάλωση. Επιπλέον, τα θρυμματισμένα σιτηρά, που πρέπει να αντιπροσωπεύουν ένα περαιτέρω

Εικ. 9. Κατάλοιπα του δαπέδου του «κτηρίου 2α».

Εικ. 10. Τάφροι θεμελίωσης, πασσαλότρυπες και λάκκοι του «κτηρίου 2β».

Εικ. 11. Φωτογραφική κάτοψη της «Περιοχής 2». Σημειώνεται το «κτήριο 2β» και λάκκοι στήριξης πασσάλων στο βόρειο τμήμα του.

στάδιο επεξεργασίας των σπόρων –κοπάνισμα–, υποδεικνύουν προετοιμασία του καρπού για διαφορετικούς τρόπους παρασκευής του (π.χ. ως πλιγούρι για κατανάλωση ωμό ή μαγειρεμένο). Η παρουσία στο κτίσμα γεωργικών προϊόντων και κατάλληλου εργαλειακού εξοπλισμού για την επεξεργασία τους παραπέμπουν σε δραστηριότητες «οικιακού» χαρακτήρα, σχετικές με την προετοιμασία και κατανάλωση της τροφής, που λάμβαναν χώρα σε καθημερινή βάση, όχι απαραίτητα μόνο στο εσωτερικό του κτηρίου, αλλά και στους παρακείμενους υπαίθριους χώρους. Το κτήριο 2α καταστράφηκε από πυρκαγιά.

Όπως το κτήριο 2α, έτσι και τα περισσότερα ερευνημένα οικοδομήματα της Αυγής Ι, περιείχαν λίγα κινητά ευρήματα, κυρίως αγγεία και λίθινα τριβεία. Τα γεωργικά προϊόντα, όμως, είναι συχνά: για παράδειγμα στο κτήριο 1 του ανατολικού τομέα απαντούν μονόκοκκο και δίκοκκο σιτάρι σε μεγάλες ποσότητες, μικρότερες ποσότητες φακής και λίγα κράνα, ενώ στο κτήριο 5 του δυτικού τομέα κυριαρχούν το μονόκοκκο και το δίκοκκο σιτάρι με εκατοντάδες σπόρων (Μαργαρίτη 2007). Συνεχίζουμε να έχουμε πολλά ερωτήματα για τον τρόπο καταστροφής των οικοδομημάτων της Αυγής Ι και την ερμηνεία του. Είναι αδιαμφισβήτητο, πάντως, το γεγονός ότι, ενώ άλλα κτήρια ήταν σύγχρονα και άλλα έζησαν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους στο δεύτερο μισό της

Εικ. 12. Σχετικά μεγάλοι λάκκοι δομημένης εναπόθεσης, που περιείχαν κυρίως οικοδομικό υλικό, και μικρότεροι λάκκοι, με ή χωρίς πασσαλότρυπα, των οποίων το γέμισμα εξυπηρετούσε τη στήριξη του πασσάλου και την προστασία του από την υγρασία.

6^{ης} χιλιετίας, όλα καταστράφηκαν ολοσχερώς από πυρκαγιά. Η πρακτική της καύσης των κτηρίων της ΑΥΓΗΣ Ι, που επιδέχεται διάφορες ερμηνείες και είναι γνωστή από πολλές νεολιθικές θέσεις της ΝΑ Ευρώπης (Stevanović 1997, Tringham et al. 1985, 1992, Tringham 2005), θα αποτελέσει αντικείμενο αναλυτικής παρουσίασης και συζήτησης σε άλλη εργασία. Προς το παρόν σημειώνουμε ότι η απουσία ικανού αριθμού κινητών ευρημάτων από τα καμένα κτήρια της Αυγής Ι υποδηλώνει ότι τα κτήρια αυτά μετά το πέρας του «κύκλου ζωής» τους και πριν από την καύση τους εκκενωνόνταν, τουλάχιστον μερικώς. Όποια κι αν ήταν, όμως, τα αίτια ή οι στόχοι της καύσης των κτηρίων της Αυγής Ι, είναι ενδιαφέρουσα η σταθερή παρουσία στα ερείπιά τους, δηλαδή στους εσωτερικούς χώρους τους, μεγάλης ποσότητας αγροτικών προϊόντων, η οποία ενδέχεται να είχε ιδιαίτερο κοινωνικό περιεχόμενο στη διάρκεια της χρήσης-ζωής των κτηρίων και γι' αυτό συνδεόταν στενά και με τη φάση της καύσης τους και της ολοσχερούς καταστροφής τους. Διερωτώμαστε, λοιπόν, αν η διαχείριση των συγκεκριμένων γεωργικών προϊόντων, ειδικότερα η αποθήκευσή τους, αποτελούσε πρακτική «ιδιωτικού» χαρακτήρα (βλ. Halstead 1995), με την έννοια ότι αφορούσε σε ένα δεδομένο σύνολο ανθρώπων που είχαν πρόσβαση στο κάθε κτήριο. Αντίθετα, ο κύριος όγκος των καθημερινών δραστηριοτήτων, όπως το μαγείρεμα και η κατασκευή αντικειμένων, φαίνεται ότι πραγματοποιούνταν στους εξωτερικούς, κοινόχρηστους χώρους του οικισμού, όπου αφθονούν κινητά ευρήματα και πηλοκατασκευές, δηλαδή εξελίσσονταν σε συνθήκες αυξημένης ορατότητας και συλλογικότερης διάδρασης.

Στην ώριμη νεότερη νεολιθική ΙΙ (ΑΥΓΗ ΙΙ), στην ίδια περιοχή με το «κτήριο 2α», κατασκευάστηκε ένα νέο οικοδόμημα, που συμβατικά αποκαλείται «κτήριο 2β». Πρόκειται για ένα ορθογώνιο κτήριο με ΒΔ-ΝΑ προσανατολισμό και εμβαδόν 80-90 μ² (Εικ. 10, 11). Χαρακτη-

ριστικό του νέου κτίσματος συνιστά η έδραση των τοίχων του σε «αύλακες», «θύλακες» ή «τάφρους θεμελίωσης» (Στρατούλη 2005). Πρόκειται για ορύγματα με διατομή σχήματος περίπου U και σωζόμενο πλάτος 50,00 εκ., που διανοίχτηκαν κυρίως στις παλαιότερες επιχώσεις, διακόπτοντάς τες. Μέσα σε αυτές τις τάφρους, που γεμίζονταν με ένα μείγμα αργιλικών υλικών, το οποίο ενίσχυε τη στατικότητα και τη στεγανότητα των τοίχων, εμπήγονταν πάσσαλοι που αποτελούσαν τον ξύλινο σκελετό του κτίσματος. Στο εσωτερικό του κτίσματος έχουν αποκαλυφθεί πολλές πασσαλότρυπες, με αυτό, όμως, συνδέονται σίγουρα αρκετοί κυκλικοί λάκκοι, διαμέτρου 50,00 εκ., μέσα στους οποίους στερεώνονταν πάσσαλοι, που με τη βοήθεια του υλικού πλήρωσης των λάκκων προφυλάσσονταν από την υγρασία. Οι δομικοί αυτοί λάκκοι συγκεντρώνονται κυρίως στο βόρειο και το κεντρικό τμήμα του κτηρίου, ενώ στο νότιο απαντούν μόνο μερικές πασσαλότρυπες. Επιπλέον, στο νότιο πέρας του κτίσματος δεν εντοπίστηκε τάφος θεμελίωσης, γεγονός που υποδεικνύει διαφορετική τεχνική δόμησης για το συγκεκριμένο τμήμα του κτηρίου, ίσως με απευθείας έμπληξη των πασσάλων στο έδαφος. Η κατασκευαστική αυτή ιδιομορφία παρατηρείται και στο «γειτονικό» «κτήριο 6» της ΑΥΤΗΣ II (Εικ. 5), στο οποίο, επίσης, δεν έχει εντοπιστεί νότιος «θύλακας θεμελίωσης». Ενδιαφέρον παρουσιάζει, επίσης, η φροντισμένη κατασκευή της θεμελίωσης του «κτηρίου 2β». Οι αύλακες του είναι σχεδόν απόλυτα ορθογώνιες και έχουν πλάτος ακριβώς 50,00 εκ., ενώ την ίδια ακρίβεια στο μέγεθος ακολουθούν και οι δομικοί λάκκοι του. Έξι (6) τέτοιοι λάκκοι απαντούν διατεταγμένοι σε σχήμα Π στα βόρεια του κτίσματος και σε ίσες αποστάσεις από τις αύλακες θεμελίωσης (Εικ. 11). Στοιχεία για τα περιεχόμενα του κτηρίου δεν έχουν διασωθεί. Εξαίρεση αποτελούν δύο λάκκοι που έχουν αποκαλυφθεί στο νότιο τμήμα του οικοδομήματος και στρωματογραφικά θα μπορούσαν να συσχετιστούν με αυτό. Σε αυτούς είχαν αποτεθεί χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικά στοιχεία, συγκεκριμένα ακέραια ορθογώνια πλιθιά μικρού μεγέθους, τοποθετημένα μάλιστα σε δύο στρώσεις (Εικ. 12), και επιπλέον μεγαλύτερες ορθογώνιες πλίνθοι, πηλοί επάλειψης και κάποια κινητά ευρήματα, κυρίως λίθινα τέχνηρα. Πρόκειται για δομημένη εναπόθεση αντικειμένων (βλ. Charman 2000α, 2000β), που διέπεται από ειδικά νοήματα, απολύτως αντιληπτά από τους νεολιθικούς και δύσκολα προσεγγίσιμα από εμάς. Το περιεχόμενο των νοημάτων αυτών, τα οποία εντάσσονται στη σφαίρα της συμβολικής πραγμάτευσης της νεολιθικής καθημερινότητας, θα μπορούσε να σχετίζεται με έννοιες, όπως η προγονικότητα, το παρελθόν και η μνήμη, που αποκτούν υλική υπόσταση μέσα από πρακτικές σκόπιμου ενταφιασμού του παρελθόντος. Δεν θα συζητήσουμε εδώ περισσότερο γι' αυτό το θεωρητικά

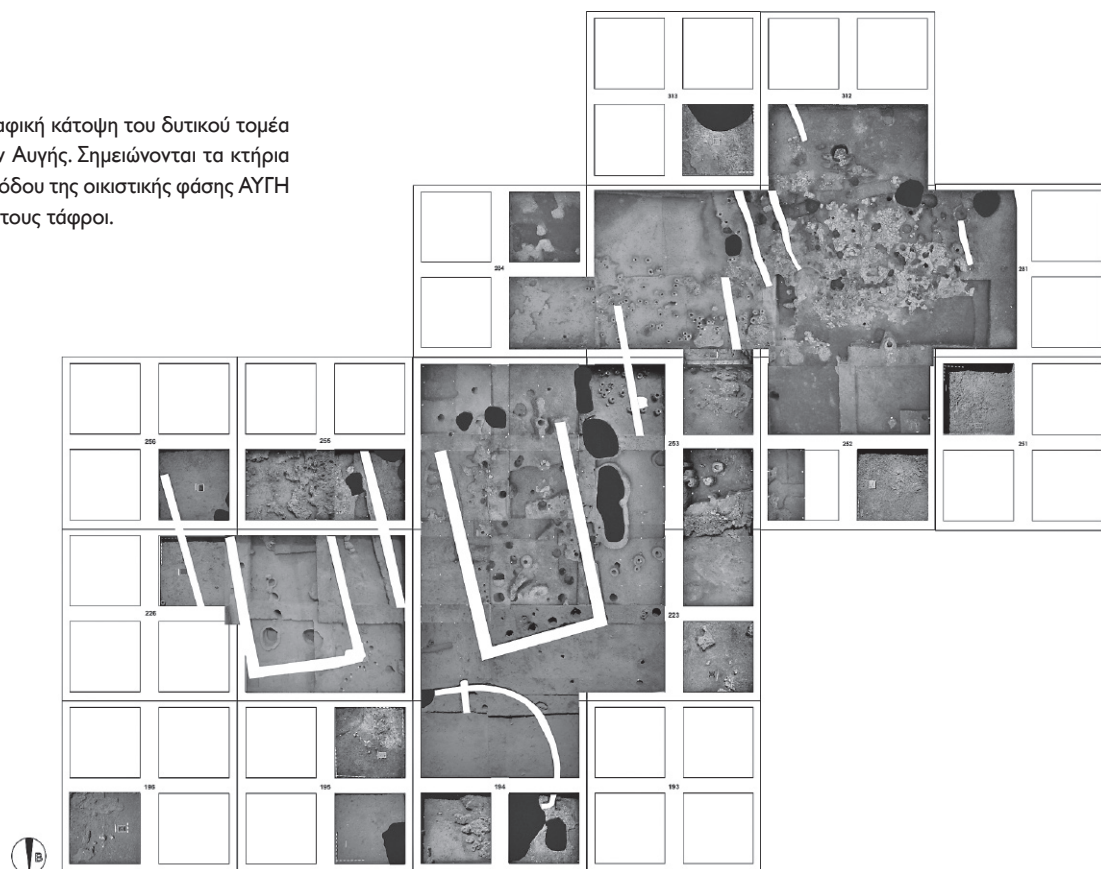
Εικ. 13. Φωτογραφική κάτοψη της «Περιοχής 2». Σημειώνεται με γκρι το «κτήριο 2β» και με λευκό μια φάση ανακατασκευής του με μικρή παρέκκλιση στον προσανατολισμό του.

και ερμηνευτικά αρκετά ενδιαφέρον ζήτημα της δομμένης εναπόθεσης. Διερωτώμαστε, όμως, και πάλι, αν το οικοδόμημα στέγαζε δραστηριότητες καθαρά «οικιακού» χαρακτήρα ή αν ήταν προορισμένο να φιλοξενεί και πρακτικές ενίσχυσης της συλλογικής μνήμης, όπως αυτές που αναφέραμε παραπάνω. Ενδείξεις για τον τρόπο καταστροφής του κτηρίου δεν υπάρχουν, εφόσον το σύνολο της επίχωσης της ανωδομής και του δαπέδου του έχουν διαβρωθεί και δεν σώζονται. Ωστόσο, υπάρχουν σαφή στοιχεία για την κατασκευή στην ίδια ακριβώς θέση και με ελάχιστες αποκλίσεις στο μέγεθος και τον προσανατολισμό ενός ακόμα κτίσματος με «τάφρους θεμελίωσης» (Εικ. 13). Το γεγονός ότι το κτήριο ανακατασκευάζεται και επιβιώνει για μεγάλο χρονικό διάστημα με την ίδια μορφή, σε συνδυασμό με το μεγάλο μέγεθός του και την ιδιαίτερη, ως προς τα τεχνικά της χαρακτηριστικά, κατασκευή του, υποδηλώνουν ενδεχομένως κάποια «ειδική» λειτουργία του, ίσως κοινοτικού χαρακτήρα, της οποίας τα αρχαιολογικά τεκμήρια έχουν χαθεί.

Στοιχεία της βιογραφίας του νεολιθικού οικισμού

Στη διάρκεια των δύο οικιστικών φάσεων της νεολιθικής Αυγής καταγράφονται ουσιαστικές μεταβολές στον

Εικ. 14. Φωτογραφική κάτοψη του δυτικού τομέα των ανασκαφών Αυγής. Σημειώνονται τα κτήρια της ώριμης περιόδου της οικιστικής φάσης ΑΥΓΗ II και οι μεταξύ τους τάφροι.

τρόπο δόμησης, στο μέγεθος, στον προσανατολισμό και ίσως στις λειτουργίες των οικοδομημάτων της «περιόχης 2». Οι μεταβολές αυτές θεωρούμε ότι σχετίζονται με γενικότερες αλλαγές στην κοινωνική συγκρότηση της νεολιθικής κοινότητας σε αυτές τις περιοχές.

Το δυτικό τμήμα του οικισμού χαρακτηρίζεται στο δεύτερο μισό της 6^{ης} χιλιετίας (ΑΥΓΗ I) από διακριτές και ελεύθερες στον χώρο κτηριακές δομές ορθογώνιας κάτοψης, οι οποίες βάσει των ευρημάτων τους φαίνεται ότι στέγαζαν δραστηριότητες «οικιακού» χαρακτήρα (κτήρια 2α και 5). Ωστόσο, ένα σημαντικό κομμάτι της καθημερινότητας αναπτυσσόταν στους ανοιχτούς χώρους, οι οποίοι καταλάμβαναν μεγάλη έκταση στο δυτικό τμήμα του οικισμού (Εικ. 15). Οι ανοιχτοί αυτοί χώροι παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά, όπως παρουσία πολλών θερμικών πηλοκατασκευών, ποικίλων μεγεθών και τύπων, και επιπλέον αφθονία κινητών ευρημάτων, ανάμεσα στα οποία συγκεντρώσεις υποπροϊόντων κατεργασίας πυριτόλιθου, καθώς και αρκετά ζεύγη τριπτών εργαλείων (τριβεία και τριπτήρες). Η κυριαρχία των ανοιχτών χώρων έναντι των κτηρίων υποδεικνύει πως οι χώροι αυτοί αποτελούσαν μεταξύ άλλων τους πυρήνες εκδήλωσης του βασικού όγκου των καθημερινών εργασιών. Επίσης, το γεγονός πως οι εργασίες αυτές πραγματοποιούνταν σε συνθήκες υψηλής ορατότητας μαρτυρεί τον συμμετοχικό χαρακτήρα τους, δηλαδή την εμπλοκή διάφορων μελών της κοινότητας

στην εκτέλεσή τους. Κάποιες, πάντως, ανοιχτές περιοχές του οικισμού προορίζονταν για «ειδική» χρήση, όπως για παράδειγμα ο ταφικός χώρος με ένα σύνολο μικρών αγγείων, που περιείχαν ελάχιστη ποσότητα καμένων ανθρώπινων οστών από λίγα μέλη της νεολιθικής κοινότητας (Stratouli et al. 2010).

Σε αντίθεση με το δυτικό τμήμα, ο τρόπος οργάνωσης και χρήσης του δομημένου χώρου του οικισμού σε άλλες περιοχές μοιάζει να διαφοροποιείται σημαντικά. Στο ανατολικό τμήμα της εγκατάστασης, σε μια περιοχή που άρχισε να ερευνάται συστηματικά το 2008, και ίσως ανήκε στον πυρήνα του νεολιθικού οικισμού, παρατηρείται εντατικότερη οικοδομική δραστηριότητα. Η παρουσία κτηριακών δομών είναι πολύ πυκνή, με αποτέλεσμα τα όριά τους να είναι συχνά δυσδιάκριτα (Εικ. 4).

Στην ώριμη οικιστική φάση της 5^{ης} χιλιετίας (ΑΥΓΗ II) παρατηρείται μια σαφέστερη συγκρότηση του δομημένου χώρου. Τα στοιχεία που έχουμε γι' αυτή τη φάση προέρχονται κυρίως από τον δυτικό τομέα και δείχνουν ότι ο ενδοκοινοτικός χώρος ακολουθούσε σε αυτή την περίοδο ένα συγκεκριμένο τρόπο οργάνωσης (Εικ. 14): τα κτήρια έχουν κοινό ΒΔ-ΝΑ προσανατολισμό και φαίνεται πως λάμβαναν υπόψη τους το ένα το άλλο (κτήριο 2β, κτήριο 6 και τα πιθανά κατάλοιπα ενός ακόμα κτίσματος στα δυτικά τους). Μεταξύ των κτηρίων έχουν αποκαλυφθεί τάφροι παράλληλες προς τον επιμήκη άξονά τους, ίσως θεμελιώσεις υπέργειων

τοιχών/κατασκευών, που οριοθετούσαν πιθανώς επιμέρους κτήρια, ίσως και νοικοκυριά, τα οποία φαίνεται να επιζητούν την αυτονομία τους στον χώρο. Οι κατασκευές αυτές δεν αποκλείεται να είχαν και άλλες λειτουργίες, π.χ. αναλημματικές ή αποστραγγιστικές. Γενικότερα, οι νέοι τρόποι δόμησης αυτής της περιόδου, που ίσως να συνδέονται και με περιβαλλοντικές/κλιματικές μεταβολές, υποδηλώνουν «ασυνέχεια» μεταξύ ΑΥΓΗΣ Ι και ΑΥΓΗΣ ΙΙ, τουλάχιστον στο πεδίο της αρχιτεκτονικής. Εκείνο, όμως, που φαίνεται πως συντελείται στην Αυγή της ώριμης 5^{ης} χιλιετίας είναι μεταβολές στον τρόπο συγκρότησης της κοινωνικής ταυτότητας. Η αυστηρή, και εν μέρει παρατακτική, διάταξη της ΑΥΓΗΣ ΙΙ είναι ενδεικτική ενός νέου τρόπου ενδοκοινοτικής οργάνωσης, που θεμελιώνεται και υλοποιείται στο πλαίσιο μιας συλλογικότερης κοινωνικής ταυτότητας. Στην ίδια κατεύθυνση ερμηνεύονται και οι τάφροι οριοθέτησης του οικισμού, που πιθανότατα χρονολογούνται στην ίδια περίοδο. Συνιστούν έργα που η κατασκευή και η συντήρησή τους απαιτούσε τη συνεργασία πολλών μελών της κοινότητας, ενώ παράλληλα αποτελούν αρχιτεκτονικό στοιχείο αναφοράς για την όλη εγκατάσταση.

Εικ. 15. Αποψη του δυτικού τομέα των ανασκαφών Αυγής (λήψη από ΝΔ). Στο βάθος τα ορθογώνια κτήρια 2β και 6, όπως και το αψιδοειδές Κτήριο 4, όλα της φάσης ΑΥΓΗ ΙΙ. Σε πρώτο πλάνο ανοικτές περιοχές κυρίως της φάσης ΑΥΓΗ Ι.

Οι μεταβολές στις οποίες αναφερθήκαμε είναι προς το παρόν αναγνώσιμες κυρίως στα πεδία της αρχιτεκτονικής και της χωροοργάνωσης. Η μελέτη του συνόλου των υλικών καταλοίπων του οικισμού, που βρίσκεται σε εξέλιξη, πιστεύουμε ότι θα φωτίσει και άλλες όψεις της βιογραφίας της νεολιθικής Αυγής.

Έδεσσα,
ΙΖ Εφορεία Προϊστορικών
και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Βιβλιογραφία

Ανδρέου, Κωτσάκης 1987

Σ. Ανδρέου, Κ. Κωτσάκης, «Διαστάσεις του χώρου στην Κεντρική Μακεδονία: αποτύπωση της ενδοκοινοτικής και διακοινοτικής χωροοργάνωσης», στο Αμητός. Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Μανόλη Ανδρόνικο (1987) 57-88.

Andreou et al. 1996

S. Andreou, M. Fotiadis, K. Kotsakis, AJA 100, 1996, 537-597.

Bailey 1990

D.W. Bailey, «The living house: signifying continuity», στο R. Samson (επιμ.), The Social Archaeology of Houses (1990) 19-48.

Bailey 2000

D.W. Bailey, Balkan Prehistory: Exclusion, Incorporation and Identity (2000).

Chapman 2000α

J. Chapman, «Rubbish-dumps or places of deposition: Neolithic and Copper Age settlements in Central and

Eastern Europe», στο A. Ritchie (επιμ.), Neolithic Orkney in its European context (2000) 347-362.

Chapman 2000β

J. Chapman, ProcPrehistSoc 61, 2000, 51-67.

Efstratiou 2007

N. Efstratiou, «Neolithic households in Greece: the contribution of ethnoarchaeology», στο R. Westgate, N. Fisher and J. Whitley (επιμ.), Building communities: house, settlement and society in the Aegean and beyond, Proceedings of a conference held at Cardiff University, 17-21 April 2001, BSA Studies 25, 2007, 29-35.

Halstead 1995

P. Halstead, «From sharing to hoarding: the Neolithic foundations of Aegean Bronze Age Society?», στο R. Laffineur, W.-D. Niemeier (επιμ.), ΠΟΛΙΤΕΙΑ: Society and State in the Aegean Bronze Age (Aegaeum 12) (1995) 11-21.

Halstead 1999

P. Halstead, «Neighbours from hell?. The Household

- in Neolithic Greece», στο P. Halstead (επιμ.), *Neolithic Society in Greece* (1999) 77-95.
- Hodder 1990
I. Hodder, *The Domestication of Europe* (1990)
- Kotsakis 1999
K. Kotsakis, «What tells can tell? Social space and settlement in the Greek Neolithic», στο P. Halstead (επιμ.), *Neolithic Society in Greece* (1999) 66-76.
- Κραχτοπούλου 2008
Α. Κραχτοπούλου, Η γεωαρχειολογική έρευνα στη Νεολιθική Αυγή (2008 on-line) (http://www.neolithicavgi.gr/?page_id=118).
- Κυριλλίδου 2010
Σ. Κυριλλίδου, Μικρομορφολογική ανάλυση και μικροστρωματογραφική μελέτη νεολιθικών σπιτιών και δαπέδων από τον οικισμό της Νεολιθικής Αυγής (αδημ. έκθεση, 2010).
- Μαργαρίτη 2007
Ε. Μαργαρίτη, Αρχαιοβοτανικές μελέτες στο Νεολιθικό Οικισμό Αυγής Καστοριάς 2005-2007 (2007 on-line) (http://www.neolithicavgi.gr/?page_id=114).
- Nanoglou 2001
S. Nanoglou, *JEurArch* 4 (3), 2001, 303-322.
- Souvatzis 2008α
S. Souvatzis, *A Social Archaeology of Households in Neolithic Greece. An Anthropological Approach* (2008).
- Souvatzis 2008β
S. Souvatzis, «Household dynamics and variability in the Neolithic of Greece: The case for a bottom-up approach to past societies», στο D.W. Bailey, A. Whittle, D. Hofmann (επιμ.), *Living Well Together: Settlement and Materiality in the Neolithic of South-East and Central Europe* (2008) 17-27.
- Stevanović 1997
M. Stevanović, *Journal of Anthropological Archaeology* 16, 1997, 334-395.
- Στρατούλη 2004
Γ. Στρατούλη, *ΑΕΜΘ* 18, 2004, 661-668.
- Στρατούλη 2005
Γ. Στρατούλη, *ΑΕΜΘ* 19, 2005, 595-606.
- Στρατούλη 2007
Γ. Στρατούλη, *ΑΕΜΘ* 21, 2007, 7-14.
- Stratouli et al. 2010
G. Stratouli, S. Triantafyllou, T. Bekiaris, N. Katsikaridis, *Documenta Praehistorica* 37, 2010, 95-104.
- Tringham 2005
R. Tringham, «Weaving house life and death into places: a blueprint for a hypermedia narrative», στο D. Bailey, A. Whittle, V. Cummings (επιμ.), *(un)settling the Neolithic* (2005) 98-111.
- Tringham et al. 1985
R. Tringham, B. Brukner, B. Voytek, *JFA* 19, 1985, 425-444.
- Tringham et al. 1992
R. Tringham, B. Brukner, T. Kaiser, K. Borojević, N. Russell, P. Steli, M. Stevanović, B. Voytek, *JFA* 19, 1992, 351-386.
- Τσόκας κ.ά. 2005
Γρ. Τσόκας, Γ. Βαργεμέζης, Α. Σταμπολίδης, Γ. Στρατούλη, *ΑΕΜΘ* 19, 2005, 323-332.
- Χίτσιου 2010
Ε. Χίτσιου, Η μελέτη της κεραμικής του νεολιθικού οικισμού της Αυγής. Πρώτα αποτελέσματα –Περίοδοι μελέτης 2006-2007 (αδημ. έκθεση 2010).
- Χουρμουζιάδης 1979
Γ.Χ. Χουρμουζιάδης, *Το Νεολιθικό Διμήνι* (1979).

Abstract

Avgi Kastorias: tracing the biography of the Neolithic settlement

Georgia Stratouli, Tassos Bekiaris

This paper discusses aspects of the biography of the Neolithic Settlement of Avgi in Kastoria region, NW Greece. It focuses on a particular area of the site's built environment (Area 2 in the Western Sector of the on-site excavations), which is characterized by distinct architectural features -mainly buildings- from various occupational phases during the second half of the 6th millennium (AVGI I) and also the 5th millennium (AVGI II). The study of the buildings not only as archi-

tectural structures but as material entities with specific biographies could underline their multiple meanings for the neolithic society, as well as their critical role for the formation of identities and the social reproduction. It is suggested that the radical changes documented in the buildings of Area 2 at different habitation phases correspond to broader developments in the social life at Avgi.